

TÜRKİYE ZEYTİN HARİTASI ANADOLU KÜLTÜR MİRASI

Zeytin ağaçları tüm Akdeniz Havzası'na Anadolu üzerinden yayıldı; bu coğrafyanın ayrılmaz bir parçası oldu. Anadolu'da "ölmez ağaç" diye anılan zeytin, 7 bin 500 yıldır hava gibi, su gibi vazgeçilmez bir değerdir bu topraklarda. İnsanları sağlıklı besler, bulunduğu habitatı yaşatır, milyonlarca üreticinin geçim kaynağıdır. Ülkemizin ve dünyanın ortak mirası olan zeytin ağaçlarının korunabilmesi, onlara özel ilgi gösterilmesi ve bu bilincin topluma mâl olması için zeytini ve zeytinyağının binlerce yıldır yarattığı bu kültürü tanımak gerekir.

10 MADDEDE ZEYTİN

Ölmez Ağaçtır
Anadolu'da zeytine "ölmez ağaç", efsanelerdeyse "hayat ağacı" derler. Dünya üzerindeki en uzun yaşayan ağaçların başında gelir.

Barış Ağacıdır
Sümerlerden beri barışın simgesidir. Günümüzde de yedi ülkenin ve Birleşmiş Milletlerin bayrağında barış özlemine ithafen zeytin simgesi yer alır.

Zihnimizi Korur
Zeytinyağının fenolik bileşenleri düşünme, akıl yürütme ve hatırlama yeteneğimizi kısıtlayan rahatsızlıklara karşı bizi korur.

Sağlıklı Besler
Dünyada günümüzde en sağlıklı mutfak ve beslenme düzeni olarak kabul edilen Akdeniz diyetinin ve mutfağının özünde zeytinyağı vardır.

Cildimizi Korur
Binyıllardır cildin esnekliğini korumak, onu güzelleştirmek, iyileştirmek ve ağrıları dindirmek için zeytinyağı kullanılmıştır.

Dünyaya Enerji Verir
Binyıllarca kandillerde yakıt olan zeytinyağı, günümüzde de pirinasından elde edilen temiz enerjiyi dünyaya verir.

Güzellik Kaynağıdır
Zeytinyağının parfüm, saç bakımı, cilt nemlendirme, diş sağlığı gibi kozmetik yararları binlerce yıldır biliniyor ve günümüzde bu alanda kullanılır.

Temizlik Kaynağıdır
Zeytinyağından elde edilen ve kimyasal içermeyen sabunlar hem doğal hem sağlıklı temizlik ürünlerinin başında gelir.

Sıfır Atıklıdır
Zeytinin yağı alındıktan sonra arta kalan pirınası yakıt, rafine yağ, yem ve gübre olarak kullanılabilir; böylece doğaya tamamen zararsız sıfır atıklı bir üretim yapılır.

Ekosistemi Yaşatır
Akdeniz'deki endemik türlerin başında gelen zeytin ağacı, bulunduğu ekosistemde kendisiyle birlikte birçok bitki ve hayvan türünü de yaşatır.

Kültüre Alınması

Zeytin yaklaşık 7 bin 500 yıl önce diğer yabancı bitkilerden ayrıldı; tıpkı buğday, üzüm gibi Anadolu topraklarında kültüre alındı. Tarımı yapıldığı ilk zamanlardan itibaren toplumların gündelik yaşamında yer edindi. İlk kültüre alımından günümüze kadar enerji, güzellik, sağlık ve gıda kaynağı olarak kullanıldı. Aynı zamanda toplumsal ritüellerde kendine yer edinerken Akdeniz toplumlarının ortak bir kültürel ögesi haline geldi. Zeytinin bin yıllar içinde farklı alanlarda kullanılması değerini artırdı ve korudu.

Morfolojik Özellikleri

Her mevsim yeşil yapraklara sahip zeytin ağaçları, zeytin-giller familyasından olup yaygın olarak yetiştirilen türü *Olea europaea*'dir. Zeytin ağacı, yetiştiği alanın iklimsel koşullarına göre değişmekle birlikte, genellikle nisan ve mayıs aylarında beyaz renkli ve dört yapraklı çiçek açar. Çeşitli boyutlarda, şekillerde ve renklerde olabilen zeytin, tek çekirdek içeren tek tohumlu bir meyvedir. Zeytin, kökleri derinlere uzanan dayanıklı bir ağaçtır. Bu sayede engebeli arazilerde yetişebilir.

Ekosistem için Önemi

Üç farklı flora bölgesine, sıradakilere, kısa mesafede değişen iklim ve yükselti değerlerine ve diğer zengin ekolojik parametrelere sahip olması Anadolu'da binlerce farklı ve benzersiz bitki türünün yetişmesine olanak tanır. Bu sayede Türkiye'de 12 binin üzerinde bitki türünün 3.649'u endemiktir. Örneğin bu sayı diğer Akdeniz ülkeleri İtalya'da 1340, İspanya'da 555 ve Yunanistan'da 1435'tir. Bu endemik türlerden olan zeytin ağacı, bulunduğu ekosistemde kendisiyle birlikte 1.200 kadar türü de yaşatır.

Coğrafi Dağılımı

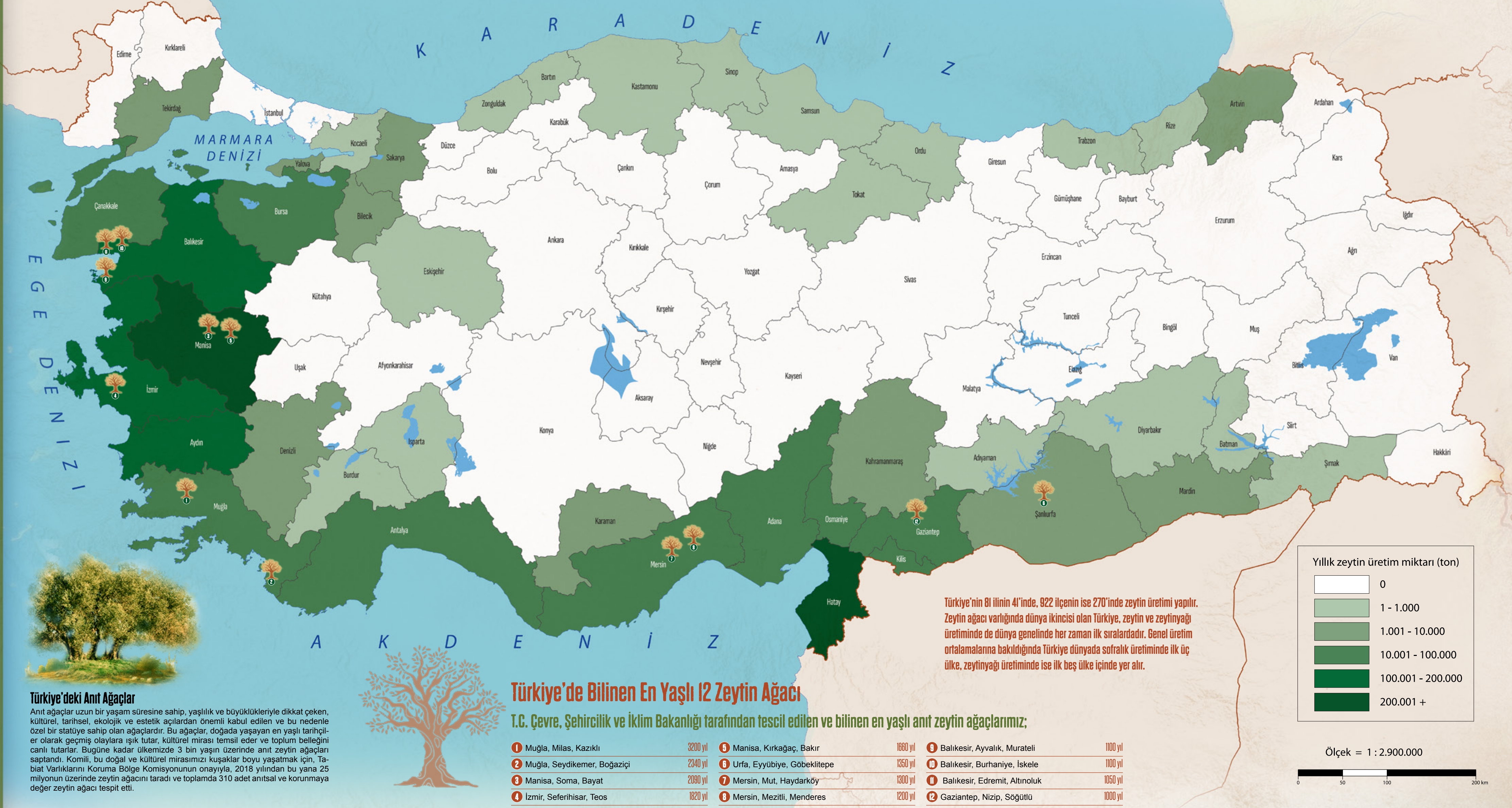
Günümüz dünyasında farklı coğrafyalarda yetişen zeytin ağacı, ekolojik istekleri bakımından Akdeniz'e, dolayısıyla Anadolu ve Mezopotamya'ya özgü bir türdür. Dünyada kuzey ve güney yarımkürenin 30°-45° enlemlerine denk gelen kuşakta, toprağın kuru olması şartıyla yaşayabilir. Zeytin ağacı en yaygın şekilde Türkiye, İspanya, Yunanistan, İtalya, Mısır, Fas ve Tunus gibi "eski zeytin dünyası" diye anılan ülkelere görülür.

Türkiye'de Yetişen Zeytin Türleri

Türkiye, çeşitli iklim ve coğrafi koşulları barındırdığı için yaklaşık 129 farklı zeytin türüne ev sahipliği yapıyor. Bu kadar çok zeytin çeşidinin olmasının bir nedeni insanlar tarafından kültüre alındıktan sonra çok farklı bölgelerde yetiştirilmeleri ve bu sayede farklı genetik karakterler kazanmalarıdır. Türkiye'de en fazla yetiştirilen zeytin çeşidi Gemlik iken onu sırasıyla; Ayyalık, Memeçik, Domat ve diğer zeytin çeşitleri izler.

Türkiye'deki Toplam Zeytin Ağacı Sayısı

Türkiye'de 1938 yılında yaklaşık 26 milyon adet olan zeytin ağacı sayısı, ülkemizde zeytinciliğin gelişmesi ve yaygınlaşması için gerçekleştirilen çeşitli çalışmaların sonucunda sürekli artış gösterdi. 2023 yılı itibarıyla zeytin ağacı sayımız yaklaşık 190 milyon adete ulaştı ve dünyada zeytin ağacı varlığında İspanya'nın ardından ikinci sıraya yükseldi. Bu ağaçlar içerisinde 100 yaşın üzerinde pek çok zeytin ağacı olmakla birlikte 1.000 yaşın üzerindeki zeytin ağaçlarının sayısı da oldukça fazla.

Türkiye'deki Anıt Ağaçlar

Anıt ağaçlar uzun bir yaşam süresine sahip, yaşlılık ve büyüklükleriyle dikkat çeken, kültürel, tarihsel, ekolojik ve estetik açılarından önemli kabul edilen ve bu nedenle özel bir statüye sahip olan ağaçlardır. Bu ağaçlar, doğada yaşayan en yaşlı tarihçiler olarak geçmiş olaylara ışık tutar, kültürel mirası temsil eder ve toplum belleğini canlı tutarlar. Bugüne kadar ülkemizde 3 bin yaşın üzerinde anıt zeytin ağaçları sayıldı. Komili, bu doğal ve kültürel mirasımızı kuşaklar boyu yaşatmak için, Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun onayıyla, 2018 yılından bu yana 25 milyon üzerinde zeytin ağacını taradı ve toplamda 310 adet anıtsal ve korunmaya değer zeytin ağacı tespit etti.

Türkiye'de Bilinen En Yaşlı 12 Zeytin Ağacı

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanlığı tarafından tescil edilen ve bilinen en yaşlı anıt zeytin ağaçlarımız;

1	Muğla, Milas, Kazıklı	3200 yıl	5	Manisa, Kırkağaç, Bakır	1660 yıl	9	Balıkesir, Ayyalık, Murateli	1100 yıl
2	Muğla, Seydikemer, Boğaziçi	2340 yıl	6	Urfa, Eyyübiye, Göbeklitepe	1350 yıl	10	Balıkesir, Burhaniye, İskele	1100 yıl
3	Manisa, Soma, Bayat	2080 yıl	7	Mersin, Mut, Haydarköy	1300 yıl	11	Balıkesir, Edremit, Altınoluk	1050 yıl
4	İzmir, Seferihisar, Teos	1820 yıl	8	Mersin, Mezitli, Menderes	1200 yıl	12	Gaziantep, Nizip, Söğütü	1000 yıl

Zeytinin 1 Yıllık Serüveni

Hasattan Sofraya

Beslenme ve Sağlık mucizesi

Komili

Köklerimizdeki Bilgiyi Geleceğe Aktarıyoruz